

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

**Офіс Генерального прокурора
(до відома)**

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
*(згідно з частиною 3 статті 15 Закону України «Про Уповноваженого
Верховної Ради України з прав людини»)*

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Уповноважений здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод

людини і громадянина та захисту прав кожного на території України, виконанням функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання виявлено грубі порушення прав людини на захист від катувань у діяльності державної установи «Дрогобицька виправна колонія (№ 40)» (далі – ВК, виправна колонія, установа), у якій на час відвідування групою НПМ 18 грудня 2024 року утримувалось 808 засуджених та ув'язнених.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

У статті 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України (далі – ККУ) покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Частиною 1 статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК) серед основних прав засуджених визначено право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності, засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню.

Незважаючи на те, що Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такого, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – Європейський комітет) у доповіді за результатами проведеного візиту в Україну з 16 по 27 жовтня 2023 року [СРТ/Inf (2024) 20] наполягав на необхідності боротьби із негативним впливом неформальної тюремної ієрархії в пенітенціарних установах, проте, групою НПМ встановлено існуючу в установі практику дискримінації, сегрегації та стигматизації засуджених, що відносяться до особливо вразливої категорії.

Під час проведення конфіденційного спілкування із вищезазначеною категорією засуджених групою НПМ встановлено, що під час проведення соціально-виховних заходів із засудженими, через неформальні тюремні правила поведінки, вони не можуть покидати свої житлові кімнати і брати участь у таких заходах.

Також на цих осіб покладається обов'язок прибирання санвузлів та інших місць загального користування, у їдальні вони харчуються за окремим столом і зазнають постійних утисків та насмішок з боку інших засуджених.

Вищезазначені факти групою НПМ розцінюються як порушення статті 1 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, а саме спричинення морального страждання, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду за мовчазної згоди посадових осіб установи.

Крім того, Європейський комітет у своїх попередніх доповідях наголошував, що персонал та адміністрація пенітенціарних установ зобов'язані захищати фізичну та психологічну недоторканність усіх засуджених, у тому числі від нападів з боку інших засуджених. Цей позитивний обов'язок передбачає, що пенітенціарний персонал повинен вживати рішучих заходів для запобігання залякування та насильства між засудженими і негайно втручатися, якщо такі дії відбуваються.

Частиною 1 статті 115 КВК передбачено, що норма жилої площі на одного засудженого не може бути меншою 4 м².

Однак, під час відвідування встановлено, що в житлових приміщеннях установи вищезазначені вимоги не дотримуються.

Так, під час відвідування житлового приміщення відділення соціально-психологічної служби (далі – СПС) № 2, в одному із приміщень проживає троє засуджених, площа даного приміщення складає лише 8,8 м², таким чином, фактична площа на одного засудженого складає 2,9 м².

Аналогічні порушення норм площі мали місце у житловому приміщенні відділення СПС № 1.

У Сьомій Загальній доповіді Європейського комітету [СРТ/Inf (97) 10] зазначено, що проблема із переповненими камерними приміщеннями призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, і тому потребує виправлення.

Крім того, вказане порушення стало приводом до подання заяви проти України до Європейського суду з прав людини.

Так, у справі «Долгіх проти України» (Dolgikh v. Ukraine) (заява № 34697/04), йдеться про відсутність особистого простору та недотримання норм площі у спальних приміщеннях виправної колонії, у яких проживав заявник.

За цих підстав Європейський суд з прав людини постановив, що у зв'язку з неналежними матеріально-побутовими умовами порушено статтю 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та призначено виплати значних сум коштів в якості моральної компенсації.

Під час відвідування встановлено, що в установі наявна практика розміщення на зовнішній стороні дверей камерних приміщень, у яких тримаються засуджені до довічного позбавлення волі та особи, взяті під варту,

поіменних карток, які містять інформацію про короткий опис кримінальних правопорушень, скоєних особами, які знаходяться у зазначених камерах.

Європейський комітет у доповіді Уряду України за наслідками візиту 4 - 13 серпня 2020 року до України [СРТ/Inf (2020) 40] зазначив, що слід зупинити таку практику, оскільки вона сприяє лише розвитку стигматизації та ускладненню стосунків між засудженими до довічного позбавлення волі та працівниками установи.

З 2015 року до нормативно-правових актів, які регламентують діяльність виправних колоній, внесено зміни та виключено норму, яка передбачала фіксацію до стін ліжок у дисциплінарних приміщеннях на денний час.

Незважаючи на це, у камерних приміщеннях ДІЗО/ПКТ збереглися засоби для такої фіксації, що створює умови для можливих зловживань з боку працівників установи та виступає додатковим каральним елементом під час покарання, так як засуджені позбавлені можливості сидіти та лежати на ліжку протягом дня.

Наявні в установі спецзасоби (захисні шоломи та бронежилети) належним чином не пронумеровані і у випадку застосування фізичної сили працівником, який використовує зазначені спецзасоби, ідентифікувати його буде неможливо.

У доповіді Уряду України за наслідками візиту 1-10 грудня 2012 року Європейського комітету до України [СРТ/Inf (2013) 23] зазначено, що працівники загону спеціального призначення, які застосували надмірну фізичну силу до засуджених, були одягнені у спеціальні захисні спорядження (захисні шоломи, бронежилета) без ідентифікаційних номерів, через що неможливо було провести ефективно розслідування без встановлення винних осіб.

Представниками Європейського комітету рекомендовано використовувати чіткий ідентифікаційний номер на кожному одязі/шоломі працівників загону спеціального призначення.

Під час вивчення стану надання послуг встановлено порушення вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5 (далі – Положення про лазне-пральне обслуговування).

Так, у приміщеннях лазне-прального комплексу відсутня припливно-витяжна система вентиляції з механічним спонуканням, яка передбачена пунктом 2.11 розділу II Положення про лазне-пральне обслуговування.

У ході спілкування з працівниками установи встановлено, що в установі відсутня перукарня. Зазначене є порушенням вимог пункту 1.2 розділу I Положення про лазне-пральне обслуговування, у якому передбачено надання перукарських послуг для осіб, які тримаються в установах виконання покарань.

У порушення вимог 3.11 розділу III Положення про лазне-пральне обслуговування, у лазні установі відсутнє місце фельдшера медичної частини для проведення тілесних оглядів засуджених.

Відповідно до статті 95 КВК, пункту 1 розділу V Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 (далі – ПВР УВП), та Положення про дільницю карантину, діагностики і розподілу засуджених, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 04.11.2013 № 2300/5, новоприбулі засуджені повинні перебувати в дільниці карантину, діагностики і розподілу та протягом чотирнадцяти діб піддаватись повному медичному обстеженню для виявлення інфекційних, соматичних і психічних захворювань, а також первинному психолого-педагогічному та іншому вивченню.

Проте, у виправній колонії відсутня дільниця карантину, діагностики і розподілу, а новоприбулих засуджених, у день їх прибуття, відразу розподіляють до відділень СПС.

Таким чином, медичне обстеження, первинна психодіагностика і психолого-педагогічне вивчення новоприбулих засуджених осіб здійснюється у процесі відбування покарання, що є порушенням вимог статті 95 КВК.

В установі встановлено факти понаднормової праці засуджених. У ході відвідування групою НПМ встановлено, що засуджені працюють більше 40 годин на тиждень, що є порушенням статті 52 Кодексу законів про працю України, статті 119 КВК та пункту 5.1 Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5 (далі – Інструкція про працю).

У розділі V пункту 5.1.1 Інструкції про працю зазначено, якщо за характером виробництва та умовами роботи, а також виходячи з особливостей функціонування установ виконання покарань, запровадження п'ятиденного робочого тижня є недоцільним, за рішенням начальника установи виконання покарань, погодженим з міжрегіональним територіальним органом Міністерства юстиції з питань виконання кримінальних покарань, встановлюється шестиденний робочий тиждень з одним вихідним днем. При шестиденному робочому тижні тривалість щоденної роботи не може перевищувати 7 годин при тижневій нормі 40 годин.

Проте, згідно інформації, внесеної до журналу погодинних перевірок наявності засуджених на робочих місцях адміністрацією установи, встановлено, що робочий тиждень однієї зміни засуджених, які працюють у котельні за період із 09.12.2024 по 15.12.2024 складається більше 60 годин. Робочий тиждень налічує сім робочих днів без вихідних. Подібна ситуація склалась у засуджених, які працюють у їдальні та пекарні установи.

Таким чином, тривалість робочого тижня засуджених перевищує встановлений законодавством час.

У трудових договорах, які укладаються із засудженими, не визначені належні умови праці. Зокрема не зазначається місце роботи, трудову функцію, яку зобов'язаний виконувати працівник (посада та перелік посадових обов'язків), його права, визначене робоче місце та не вказано, якими

необхідними для роботи засобами роботодавець має забезпечити робітника. Зазначене є порушенням правил внутрішнього трудового розпорядку, які передбачені пунктом 3.1 розділу III Інструкції про працю.

У порушення вимог пункту 8 розділу 5 Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю у слідчих ізоляторах, виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2025/5 (далі – Порядок використання технічних засобів), відеокамерами в установі не у повному обсязі обладнано: територію господарської зони, входи, службові та підсобні приміщення адміністративної будівлі, тощо.

У доповіді Європейського комітету Уряду України за наслідками проведеного візиту 4 - 13 серпня 2020 року до України [СРТ/Inf (2020) 40] зазначено, що застосування відеозаписів за допомогою стаціонарних та портативних приладів є потенційною та важливою гарантією проти жорстокого поводження, а також корисним заходом безпеки.

Зазначене призводитиме до відсутності фіксації випадків фізичного впливу або інших зловживань з боку персоналу установи та інших утримуваних осіб.

У той же час, у ВК здійснюється цілодобове відеоспостереження за засудженими у камерних приміщеннях ДІЗО/ПКТ.

Європейський комітет у своїх доповідях постійно наголошує, що застосування цілодобового відеоспостереження у житлових або камерних приміщеннях суттєво порушує право на приватне життя і робить увесь режим ще більш тяжким.

У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини зазначає, що цілодобове відеоспостереження в камерних приміщеннях за ув'язненими та засудженими є порушенням вимог статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (наприклад, справа «Case of Gorlov and others v. Russia», заява № 27057/06, № 56443/09 і № 25147/14).

В установі відсутнє укриття для захисту засуджених в особливий період, що є порушенням вимог Кодексу цивільного захисту України.

Через вищезазначені порушення, засуджені ВК піддаються щоденному ризику для життя та здоров'я, залишаючись незахищеними у гуртожитках та на робочих місцях під час повітряної тривоги, обумовленої актами військової агресії рф проти України.

В установі порушуються вимоги Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417 (далі – Правила пожежної безпеки).

Так, всупереч вимогам пункту 3.11 розділу V Правил пожежної безпеки у цеху по виготовленню деревного вугілля не обладнано спеціальні пожежні щити (стенди).

Відповідно до зазначених вимог у комплект засобів пожежогасіння, які розміщуються на пожежному щиті, входять: вогнегасники, ящик із піском, покривало з негорючого теплоізоляційного, гаки, лопати, ломы та сокири.

Слід зазначити, що внаслідок порушень Правил пожежної безпеки в одному із виробничих цехів у 2022 році відбулася пожежа, яка спричинила руйнування будівлі.

Відповідно до Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5, та пункту 1 розділу XII ПВР УВП, засуджені мають право користуватись власним планшетним комп'ютером без можливості апаратної підтримки будь-яких видів SIM-карт з програмно заблокованими камерами.

Крім того, у пункті 1 розділу XII ПВР УВП зазначено, що програмне блокування (розблокування) камер планшетного комп'ютера здійснює посадова особа відділу інженерно-технічних засобів охорони, зв'язку та інформатизації, яка відповідно до розподілу функціональних обов'язків організовує роботу з питань доступу засуджених до Інтернету.

Однак, у ході конфіденційного спілкування із засудженими встановлено, що більшість з них не володіють інформацією про можливість отримання у посилках (передачах) чи бандеролях планшетних комп'ютерів та користуватись ними у вільний час.

Під час відвідування приміщень відділення СПС № 1, а також інших приміщень, де перебувають засуджені, зафіксовано відсутність наочної інформації із зазначенням номерів телефонів «гарячих ліній», поштових та електронних адрес Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та інших державних органів і міжнародних організацій (Міністерства юстиції України, Європейського суду з прав людини, Державного бюро розслідувань, Офісу Генерального прокурора, обласної і окружної прокуратур, Департаменту з питань виконання кримінальних покарань, міжрегіонального управління, а також регіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги), чим порушуються вимоги пункту 6 розділу II ПВР УВП.

Згідно із частиною 5 статті 110 КВК та пункту 2 розділу XIV ПВР УВП, адміністрація установи виконання покарань забезпечує надання засудженим телефонних розмов без обмеження їх кількості у визначений розпорядком дня час. З метою реалізації права на телефонні розмови усіх засуджених, які відбувають покарання в установі, тривалість розмови одного засудженого не має перевищувати 15 хвилин.

Проте, відповідно до наданої інформації щодо користування засудженими IP-телефонією встановлено, що протягом 2024 року здійснено лише одну телефонну розмову.

Відповідно до частини 5 статті 110 КВК, засудженим надається, в тому числі й під час перебування в стаціонарних закладах охорони здоров'я, право користуватися глобальною мережею Інтернет.

Проте, у порушення вимог Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5, у ВК відсутній інтернет-клас для надання засудженим можливості доступу до глобальної мережі Інтернет.

За результатами відвідування пенітенціарних установ України, яке відбулося у період з 16 по 27 жовтня 2023 року, делегацією Європейського комітету складено Доповідь, у якій надано рекомендації щодо покращення захисту осіб, які позбавлені волі, від катувань чи нелюдського або такого, що принижує їх гідність, видів поводження чи покарання.

У Доповіді Європейський комітет рекомендує покласти край 24-годинній зміні персоналу, який несе службу за таким графіком.

При вивченні групою НППМ відомостей несення служби працівниками відділу нагляду і безпеки встановлено, що графік їх роботи – «доба через дві доби».

Зазначене, призводить до постійної втоми працівників, їх емоційного виснаження та збільшує напругу у взаємовідносинах між засудженими та персоналом.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2⁷ пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 року № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення порушень, виявлених у державній установі «Дрогобицька виправна колонія (№ 40)», зокрема:

1.1. Проаналізувати виявлені порушення у діяльності установи, розробити та реалізувати відповідний план заходів щодо їх усунення та недопущення у подальшому;

1.2. Вжити заходи щодо припинення практики допущення сегрегації, стигматизації та дискримінації засуджених;

1.3. Забезпечити дотримання встановленої норми площі з розрахунку на одного засудженого згідно вимог національного законодавства та практики Європейського суду з прав людини;

1.4. Переглянути практику використання на зовнішніх дверях камерних приміщень поіменних карт з інформацією про ув'язнених та засуджених до довічного позбавлення волі, в частині зазначення статті ККУ та схильності особи до протиправних дій;

1.5. Вжити заходів щодо демонтажу замків фіксації до стін ліжок в камерах ДІЗО/ПКТ;

1.6. Вжити заходів щодо нанесення маркування на наявні в установі спецзасоби (захисні шоломи та бронежилети);

1.7. Вжити додаткових заходів щодо обладнання приміщень лазне-прального комплексу у відповідності до вимог Положення про лазне-пральне обслуговування;

1.8. Забезпечити належне функціонування ділянки карантину, діагностики і розподілу відповідно до вимог статті 95 КВК;

1.9. Опрацювати питання щодо неухильного дотримання вимог трудового законодавства України щодо захисту трудових прав працевлаштованих засуджених;

1.10. Забезпечити реалізацію права засуджених на додержання норм тривалості робочого часу згідно із законодавством про працю;

1.11. Забезпечити укладання із засудженими строкових трудових договорів відповідно до пункту 3.1 Інструкції про працю;

1.12. Вжити заходів щодо обладнання та використання системи відеоспостереження в установі відповідно до Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю та з урахуванням вимог практики Європейського суду з прав людини;

1.13. Вжити заходів щодо обладнання в установі укриття відповідно до вимог чинного законодавства;

1.14. Вжити додаткових заходів щодо усунення порушення вимог Правил пожежної безпеки;

1.15. Забезпечити розміщення у приміщеннях виправної колонії наочної інформації із зазначенням номерів телефонів «гарячих ліній», поштових та електронних адрес Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та інших державних органів і міжнародних організацій;

1.16. Забезпечити реалізацію права ув'язнених та засуджених вести телефоні розмови без обмеження їх кількості;

1.17. Вжити заходів щодо реалізації права на користування засудженими мережею Інтернет та власними планшетними комп'ютерами;

1.18. Вжити заходів щодо припинення практики залучення працівників відділу нагляду і безпеки за графіком «доба через дві доби».

2. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних службових осіб до відповідальності.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити мене.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт за результатами відвідування державної установи «Дрогобицька виправна колонія (№ 40)» на 14 арк. в 1 прим.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Потапович Павло (050)-967-95-51

